

Бевзюк Н. П.

кандидат історичних наук, доцент,
кафедра філософії,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

БІБЛІЙНА ТЕОЛОГІЯ ТА ЕКЗЕГЕЗА

Теологія – це результат певного церковного досвіду, містичного надхнення. Вона «дає відповіді на питання про людину, світ і Бога. Але дає їх, використовуючи не тільки розум, алей віру, оскільки теологія – все-таки частина релігійного світогляду» [3, с. 9]. Біблійна теологія визначає загальну тематичну єдність на основі окремих уривків, вона показує розвиток ідей в процесі Божого одкровення і виявляє найважливіші істини на основі окремих висловлювань. Німецького екзегета І.-П. Габлера (1753–1826) вважають батьком біблійної теології.

Біблійна теологія є першим кроком у переході від екзегези окремих уривків до з'ясування їх значимості для сьогоденної церкви. Така процедура відбувається у три етапи. По-перше, вивчаються теологічні теми в рамках окремих книг, далі досліджують теологію автора і, нарешті, простежують процес одкровення, яке об'єднує усю Біблію в єдине ціле. Таким чином, біблійна теологія упорядковує результати екзегези і надає можливість визначати теологічну догму для сьогодення: «Християни повинні бути здатними інтегрувати принципи біблійної оповіді задля формування ефективних способів реагування на виклики і можливості життя» [2, с. 128].

Треба зауважити, що Святе Письмо характеризується різноманітністю, а не єдністю, можна навіть сказати що Біблія це не книга, а велика бібліотека, тому взагалі важко розкрити «єдину» теологію. Біблійну теологію можна визначити як теологічне дослідження, яке розглядає різні теми різних частин Біблії, а також теми, які з'єднують Біблію. Таким чином проводиться два види дослідження: пошук з'єднуючої або центральної теми і спроба прослідити окрему тему (наприклад, невідступність у вірі) на різних етапах біблійного періоду. Хоча

біблійна теологія забезпечує перехід до систематичної теології і конституалізації Святого Письма, вона все ж відноситься до екзегетичного дослідження, бо її головна мета – розкриття сенсу біблійного періоду.

Герменевтична складність полягає в тому, що у Священному Письмі містяться *Signa*, слова людської мови, які підтримують подвійний зв'язок з *res*. З однієї сторони вони відносяться до історії в сенсі подій свободи, як і багато інших текстів, створених людською культурою. З іншої, це оповідання відноситься до Творця і Його рятівної дії на користь свого творіння. І тут ми стикаємося з тим, що є унікальним у Святому Письмі з точки зору християнської віри, яка визнає Бога як діючу силу спасіння.

Безумовно, можна припустити, що різниця між біблійними авторами виключає основу для глибинної теологічної єдності між ними. Але такий підхід є помилковим, бо біблійні автори використовують різні терміни або висловлювання для позначення єдиних біблійних понять. Наприклад, Божий суверенітет і свобода волі людини – вони не є суперечливими аспектами процесу спасіння. Вони узгоджуються на глибинному рівні. Те ж саме стосується віри (Павло) і справ (Яків): хоча справи не можуть нас спасти (Єф 2: 8-9), вони є необхідним слідством справжньої віри (Як. 2:14-16).

Між біблійною теологією та екзегезою існує двосторонній зв'язок. Біблійна теологія забезпечує наявність категорій і загальної біблійної єдності на основі тлумачень окремих уривків, а екзегеза – забезпечує данні, які зводяться у біблійну теологію. Тобто, екзегет вивчає авторське значення на основі літературного аналізу (граматики і змістовного розвитку), історичного контексту (соціально-економічного), а потім біблійний теолог аналізує результати і пов'язує окремі затвердження.

Отже, з однієї сторони біблійна теологія вивчає різні теми окремих книг, організує їх у цілісний набір догм, а потім виводить з них доктрини, які відображають процес одкровення; з іншої – вона пов'язує екзегезу з систематичною теологією. Збираючи і упорядковуючи біблійний матеріал у відповідності з принципами прогресу одкровення, біблійна теологія описує переконання

біблійного періоду і теоретично організує їх у системи переконань, яких від самого початку додержувались Ізраїль і християнська церква.

Біблійне дослідження може проводитись на різних рівнях: теологія окремої книги (наприклад, Ісайї або Івана), зібрання праць (теологія Павла), заповіта (теології Старого або Нового Заповіта) або Біблії в цілому. Такий аналіз необхідний для розуміння багатоманітності і єдності Святого Письма. Більш того, теми, які об'єднують різні пласти традицій Святого Письма, повинні логічно витікати одна з одної; тобто вони повинні виводитись з самого тексту, а не з вигадок теолога.

Біблійна екзегеза (грец. – пояснення) передбачає вивчення конкретного тексту Святого Письма з метою його правильного тлумачення. Добре біблійне тлумачення наказано Святим Письмом: «Старайся виявити себе перед Богом гідним, працівником бездоганним, який добре навчає слову істини» (2 Тимофію 2:15). Біблійна екзегеза передбачає додержання основних принципів. 1. Граматичний принцип. Біблія була написана людською мовою, а мова має визначену структуру і правила. Тому треба інтерпретувати Біблію відповідно фундаментальним правилам мови. 2. Щоб забезпечити точність визначень, екзегет користується надійним перекладом; знаходить паралелі, визначає які ідеї є головними, а які другорядними, відкриває дії, предмети та їх модифікатори. 3. Історичний принцип. З часом змінюється культура, погляди, мова; тому завжди треба розміщувати Святе Письмо в його історичний контекст. 4. Принцип синтезу. Кращим тлумачем Святого Письма є саме Письмо. Будь-який уривок повинен досліджуватись в його безпосередньому контексті (віршів, які його оточують), його більш широкому контексті (книги, в якій він знаходиться) і його повного контексту (Біблії в цілому). Будь-яке теологічне твердження повинно бути гармонізовано з теологічним твердженням в інших частинах Святого Письма. 5. Практичний принцип. Після досконалого вивчення уривку і розуміння його значення, важливо відповідально застосувати його до життя.

Таким чином, важливість розуміння тексту дає змогу визначити, що цей текст означає сьогодні. Тут відбувається перехід від екзегези до герменевтики, коли інтерпретатор завдяки екзегезі (коли він розуміє смисл тексту в його первинному контексті) переходить до розуміння контексту сьогодення.

Список використаної літератури

1. Біблія. Пер. І. Огієнко.
2. Соловій Р. Християнський світогляд як відповідь на виклики постмодернізму. *Філософська думка, Sententiae*. Вип. II (2011) Теологія і філософія релігії. Вінниця, ВНТУ, 2012, с. 128–141.
3. Чорноморець Ю. Легітимізація теології як науки в пострадянському православному ландшафті. *Філософська думка, Sententiae*. Вип. II (2011) Теологія і філософія релігії. Вінниця, ВНТУ, 2012, с. 7–14.